

Wat NU?

INHOUD

Vragen in donkere uren aan het Nederlandsche Volk gesteld

RADIOREDE VAN DEN RIJKSCOMMISSARIS DR. SEYSS-INQUART OP 7 JANUARI 1945

Het komt mij voor, dat het nuttig is tot het Nederlandsche publiek te spreken. Met Kerstfeest en Nieuwjaar bestond daartoe geen aanleiding, want de toestanden, waarover ik moet spreken, zijn niet bepaald van vreedzamen aard en de bestaande mogelijkheden en vooruitzichten zijn niet verheugend. Het zou misplaatst zijn het Nederlandsche volk thans een gelukkig Nieuwjaar toe te wenschen. Wat wij echter allen moeten wenschen is, dat het Nederlandsche volk in het algemeen, en de Hollanders in het bijzonder, dit jaar geluk mogen hebben, want anders zou de toestand, die thans reeds gekenmerkt wordt door honger, koude en nood, onvoorzien zich tot een catastrofe kunnen verscherpen.

Sinds 20 April van het afgeloopen jaar, toen ik voor de laatste maal een samenvattend overzicht gaf, zijn de toestanden in dit land grondig veranderd. Evenwel waren ook toen reeds de voorteekenen van de voorgenomen vijandelijke invasie merkbaar. Daarom moest de bezettende macht een aantal beperkingen invoeren, die de Nederlanders als moeilijkheden begonnen te gevoelen. Ik moge slechts herinneren aan de toen reeds in gang zijnde evacuaties, aan gedeeltelijke afbraak en aan andere dingen meer. Met het begin van de vijandelijke invasie namen deze moeilijkheden toe en de maand September bracht een fundamenteel nieuwe situatie, doordat onze vijanden ook Nederlandschen bodem tot het tooneel maakten van hun aanvalshandelingen te land en te water. In verband daarmede waren parolen uitgegeven, die ten deel hadden aan de bezettende macht in het land zelf moeilijkheden te bereiden. Door het volgen van zoodanige bevelen in grooteren of kleineren omvang moesten ook werkelijk moeilijkheden ontstaan. Over de gevolgen daarvan kan thans reeds elke Nederlander zich een beeld vormen.

Met het oog op den thans ingetreden toestand, aan welks deprimeerend, ja soms gevaarlijk karakter voor land en volk niets mag worden afgedaan, is het begrijpelijk, dat onder de Nederlandsche bevolking de vraag naar voren komt: „wat nu?". Om tot een duidelijk oordeel te geraken, is het nuttig en billijk de toestanden na te gaan, waaronder het Nederlandsche volk de laatste vier jaren heeft geleefd, zoolang Nederland zelf niet het doel en object van andere vijandelijke aanvallen was, behalve af en toe door bombardementen uit de lucht, dat wil dus zeggen, toen de bezettende macht er wel op bedacht moest zijn de verdediging van het land in gereedheid te brengen, maar overigens zooveel mogelijk de orde kon bewaren en niet verplicht was alles in het werk te stellen voor de actueele verdediging, zonder acht te slaan op andere belangen. Wanneer ik mij in een zoodanige beschouwing begeef, dan wil ik in de herinnering der Nederlanders de mogelijkheden teruggroepen, die voor het behoud van het land en voor de levenswijs zijner inwoners zoo lang aanwezig waren, als de Nederlanders met niets anders te maken hadden dan met de maatregelen van

de bezettende macht alleen. Ik ga bij mijn beschouwing uit van den toestand, zooals die aanwezig was bij de jaarwisseling 1943—1944 en in de eerste maanden van het jaar 1944, dus na een bezettingstijd van bijna vier jaren.

Levensmiddelenverzorging.

Om terug te komen op datgene, wat ons thans het meest na aan het hart ligt, herinner ik er aan, dat er toen per hoofd der bevolking wekelijks verstrekt werd 1800 gram brood, bovendien nog 70 gram meel, 150 gram vermicelli, 250 gram suiker, 125 gram jam, 125 gram vleesch, 146 gram boter, 50 gram kaas, circa 3 kg aardappelen en 1¾ l. melk.

Bij beschouwing van de toestanden, die thans in Nederland heerschen, komen zulke rantsoenen ons voor als een sprookje, en niettemin meen ik te kunnen zeggen, dat wij dank zij de tegemoetkomende houding van de bevoegde centrale instanties van het Duitsche Rijk in staat geweest zouden zijn deze rantsoenen te handhaven totdat de aansluiting zou zijn gevonden op den oogst in den herfst van 1945. Wellicht zouden er, evenals in vorige jaren, tijdelijke storingen geweest zijn, voortspruitende uit moeilijkheden van productie en transport, maar die moeilijkheden zouden op den duur niet van doorslaande beteekenis zijn geweest. De tegemoetkomende houding der bevoegde centrale instanties van het Duitsche Rijk bestond hierin, dat deze zich bereid verklaard hadden het broodgraan voor de in Nederland aanwezige troepen uit Duitschland te zenden, hoewel ook de nauwgezetste interpretatie van de Haagsche conventie over den oorlog te land niet zonder meer een zoodanige verplichting kan construeeren. Wij waren echter overeengekomen, dat dit broodgraan uit Duitschland zou worden toegezonden, in ruil voor een bepaalde hoeveelheid groente. Zou de groente-uitvoer de overeengekomen hoeveelheid te boven gaan, dan was verder overeengekomen, dat voor het overschot een dienovereenkomstige hoeveelheid levensmiddelen uit Duitschland en wel in de eerste plaats graan naar Nederland zou worden gezonden. D.w.z. wij waren in het vijfde oorlogsjaar overeengekomen, dat voor alle levensmiddelen, die uit dit land werden uitgevoerd, een gelijkwaardige vervanging zou worden ingevoerd. Dit bood ons de mogelijkheid, in deze kritiekste voedingszône van heel Europa het komende voedingsjaar, dat thans juist is begonnen, met eenig vertrouwen tegemoet te zien.

Dat deze omstandigheden zich grondig gewijzigd hebben, behoeft niet nader te worden aangetoond. Zijt gij niet van meening, luisteraars, dat wij allemaal, Duitschers en Nederlanders, volstrekt niet zoo van meening verschillen over de oorzaken van deze grondige wijziging, dat wij evenwel de uitwerking van de afzonderlijke oorzaken uiteenloopend beoordeelen en die bovenal zeer verschillend laten wegen? Wij weten allemaal, dat de stagnatie der verkeersmiddelen in September van het afgeloopen jaar een wreed einde heeft gemaakt aan een tot het uiterste gespannen en zeer pijnlijk berekende ravitailleering. In dit verband mag niet altijd alleen gedacht worden aan de spoorwegstaking, doch ook aan het bijna plotseling wegvallen van de binnenscheepvaart. Terwijl de een nu van meening kan zijn, dat hier sprake is van de uitwerking eener vaderlandsche gezindheid, zal een ander wellicht toch niet ten onrechte er op kunnen wijzen, dat er ver-

antwoordelijkheden bestaan, die onder bepaalde omstandigheden aan vaderlandslievende hartstochten eenige beperkingen moeten opleggen, omdat ten slotte altijd de biologische instandhouding van een volk tot de voornaamste taak eener verantwoordelijke leiding of van invloedrijke kringen behoort.

Doch zonder twijfel zal er ook op kunnen worden gewezen, dat de verkeerspositie alleen in den toestand van toen de voeding des lands niet op het vroegere peil kon laten, omdat immers de voor zoodanige rantsoenen benoodigde hoeveelheden levensmiddelen niet meer in vollen omvang ter beschikking stonden. Dat is juist. Met name kon Duitschland als gevolg van den door den veldtocht in Frankrijk en de uitwerkingen daarvan, nog meer echter door de bomaanvallen in het westelijke deel van het rijk zelf kritieken verkeerstoestand voorloopig niet de beoogde ravitailleering uitvoeren. Daar kwam bij, dat het wegvallen der verkeersmiddelen in Nederland de weermacht noopte, in het land zelf al die hoeveelheden levensmiddelen in bezit te nemen, die voor de verzorging van de troepen noodig waren, om niet door deze verkeersstagnatie, die van vijandelijke zijde opzettelijk was veroorzaakt, in moeilijkheden te geraken. Uit deze maatregelen ontstonden vervolgens blokkeeringen van meer psychologischen aard voor den toevoer van levensmiddelen, doordat de boeren, in onzekerheid geraakt, hun producten achterhielden.

Een rechtstreeksch verlies aan levensmiddelenvoorraden ontstond echter door de vijandelijke handelingen, toen de eilanden Walcheren en Zuid-Beveland, die voor de provincie Zuid-Holland van bijzonder belang waren, verloren gingen, waarbij eerstgenoemd eiland volkomen vernietigd werd en andere eilanden wegvielen uit het normale ravitailleeringsverkeer. De inundaties, die de bezettende macht om militaire redenen heeft verricht, zijn in dit voedingsjaar nog niet van beslissenden invloed. Eveneens viel Brabant uit, dat immers ook in zeker opzicht als overschotgebied kon worden beschouwd. Het is duidelijk, dat als gevolg van dergelijke vijandelijke handelingen een zorgvuldig beheer en een geëvenredigde verdeeling der aanwezige levensmiddelenoverschotten niet kunnen geschieden. Zoo ontstond een toestand, waarbij in West-Nederland slechts 1000 gram brood in verschillende verdeeling, ongeveer 150 gram vermicelli, nog wat stroop of suiker, 75 gram olie, 50 gram kaas en met moeite 1 kg aardappelen werden verstrekt. Rantsoenen, waarvan niemand beweren kan en mag, dat zij tot instandhouding van den voedingstoestand ook maar bij benadering voldoende zijn.

De bezettende macht, die, zooals ik zooeven uiteengezet heb, door haar voorzorgen in den loop van het jaar 1944 kon verwachten, dat de Nederlandsche bevolking, zij het ook niet rijkelijk, dan toch krap verzorgd zou zijn, moest zich in de September- en Octoberdagen vooral met dingen bezighouden, die betrekking hadden op den afweer van de vijandelijke aanvallen, in welken vorm dan ook. Zij mag er ten slotte ook van uit gaan, dat in de eerste plaats de bevoegde Nederlandsche bureaux geroepen zijn om de opmerkzaamheid en medewerking der Nederlandsche bevolking in te roepen, ten einde in dezen noodtijd van het land de hand aan den ploeg te slaan. Het resultaat blijkt uit de zoo juist medegedeelde rantsoenen levensmiddelen, die in de tweede helft van November werden uitgereikt.

Wij hebben nu getracht ons een overzicht te verschaffen van

wat op grond van de aanwezige voorraden in Nederland in de toekomst uitgereikt kan worden onder voorwaarde, dat alle deelen der bevolking zoo ijverig mogelijk medewerken aan beschikbaarstelling, aanvoer en verdeeling. Het schijnt, dat hier voor het westelijke gebied, dus voor de provincies Zuid- en Noord-Holland, alsmede Utrecht, de volgende mogelijkheden bestaan: 1400 gram brood onder voorwaarde, dat het dorschen op denzelfden voet wordt voortgezet. Hopelijk is het weer daartoe gunstig en kan de electrische energie onverminderd ter beschikking gesteld worden. Dit rantsoen zal, indien het Duitsche Rijk in staat en geneigd zou zijn, in den zin van de destijds gedane toezeggingen het benoodigde broodgraan der troepen ook zonder de tegenprestatie in den vorm van groenteleveringen te zenden en, indien het mogelijk zou zijn, de productie van aardappelmeel in overeenstemming daarmede op gang te brengen tot ver in den zomer, in elk geval in een tijd, waarin een eventueele vermindering van deze rantsoenen op ander gebied kan worden gecompenseerd, kunnen worden gehandhaafd. Evenzoo moet het mogelijk zijn de bevolking van deze deelen van het land per week 125 gram vleesch te doen toekomen. De Nederlandsche veestapel is, vergeleken met den hoogsten stand in het jaar 1939/40, met ongeveer 30 % verminderd. De waardevolle stammen bleven echter overal behouden. De vermindering is in hoofdzaak toe te schrijven aan het feit, dat, afgezien van den ontbrekenden invoer van veevoeder uit overzeesche gebieden, groote oppervlakten grasland gescheurd werden om levensmiddelen te produceeren, die onmiddellijk voor de menschelijke consumptie gebruikt kunnen worden, b.v. aardappelen en bieten. De beschikbaarstelling van een vleeschrantsoen van 125 gram kan zonder verdere belangrijke afbreuk aan den Nederlandschen veestapel geschieden en hangt eigenlijk alleen af van een goede organisatie van den aanvoer van het slachtvee naar de groote steden. Wij mogen ook hopen, dat wij rekening kunnen houden met een wekelijksch olierantsoen van 100 gram, onder voorwaarde, dat het gebruik der verkeersmiddelen den tijdigen aanvoer der koolzaadvoorraden naar de molens toestaat en dat deze koolzaadvoorraden intusschen niet in den zwarten handel verdwenen zijn. Dan zal het mogelijk zijn, dit olierantsoen zoolang te handhaven tot de vetvoorziening in een wel is waar meer karigen dan voldoenden omvang weder door de boterproductie overgenomen wordt. Het zal waarschijnlijk ook mogelijk zijn, 50 gram kaas per week toe te wijzen. Aardappelen staan in het Noordoosten van Nederland in ongetwijfeld voldoende hoeveelheid ter beschikking. Dientengevolge zou een wekelijksch kwantum van minstens 3 kg per hoofd der bevolking kunnen worden aangevoerd. Hier liggen de moeilijkheden uitsluitend in den aanvoer, die echter in de wintermaanden door de vorstperioden uit objectieve oorzaken belangrijk beperkt is. Het bijeenbrengen van de voor het in stand houden van deze rantsoenen benoodigde hoeveelheden levensmiddelen is zeker ook van eenige objectieve voorwaarden afhankelijk en ook in dien zin zou ik den Hollanders in dit jaar geluk willen wenschen. In den grond gaat het echter om de eigen bereidwilligheid alles te doen, wat maar eenigszins mogelijk is.

Het inzicht, dat de verkeerstoestand in de allereerste plaats beslissend is voor den aanvoer van deze ook door de bezettende macht als geenszins voldoende beschouwde hoeveelheden levensmiddelen, gaf aanleiding, ik meen eind October of begin Novem-

ber, de afdeeling „Vervoerwezen" van het „Ministerie van Waterstaat" opdracht te geven, zich met deze dingen bezig te houden. Het resultaat was, dat de leider van deze afdeeling is ondergedoken en de geheele actie een vertraging onderging van minstens twee met het oog op de wintervoorziening onvervangbare weken, alvorens de voor de landbouwafdeeling verantwoordelijke mannen te zamen met de vertegenwoordigers van de groote consumptiecentra de zaak ter hand hadden genomen. Bent U van meening, dat de gewezen leider der afdeeling „Vervoerwezen" zich zoodanig verdienstelijk voor het Nederlandsche volk heeft gemaakt, dat hij thans waarschijnlijk in een behaaglijk verwarmd vertrek en zeker niet aangewezen op de huidige rantsoenen er op kan wachten, dat hem wegens bijzondere verdiensten het Grootkruis van een Huisorde op de borst kan worden gespeld?

Om de noodzakelijke levensmiddelen uit het Noordoosten van het land naar hier te halen, hebben wij geleidelijk toenemend ongeveer 17000 tot 25000 ton binnenscheepvaartruimte per week noodig en daar de overlading eenigen tijd eischt, hebben wij berekend, dat het ingebruikstellen van een binnenscheepvaartflottielje van ongeveer 100 000 tot 150 000 ton in staat zou zijn den aanvoer van de ter beschikking staande levensmiddelen te verzekeren. Niemand twijfelt er zeker aan, dat deze scheepsruimte inderdaad aanwezig is, want ook na aftrek van de transportruimte, die de bezettende macht zich voor haar doeleinden verzekerd heeft, is nog een veelvoud van deze noodzakelijke 150 000 ton aanwezig. Zij moet alleen te voorschijn gehaald worden. Ten einde harerzijds alles te doen, wat gedaan kan worden, hebben alle bevoegde instanties der bezettende macht van militair en civiel karakter verklaard, dat de schepen, die voor deze doeleinden in de vaart zijn of gebruikt worden en die van desbetreffende bewijzen voorzien zijn, door de bezettende macht niet zullen worden opgeëischt. Daarmede is wel alles gedaan, wat van onzen kant gedaan kan worden en wanneer thans een Hollander een schip ziet, in een of ander zijkanaal verborgen, kan hij zich afvragen, of dit vaartuig en zijn schipper niet mede schuldig er aan zijn, dat niet alle beschikbaar zijnde levensmiddelen naar Holland komen.

In elk geval geloof ik, dat wij bij een onderzoek naar den — ik zou willen zeggen — normalen bezettingstijd, één ding kunnen vaststellen: De tegenpartij — Engelschen, Amerikanen, Bolsjewieken — heeft tot dusver nooit kunnen bewijzen, dat zij in staat is de voedselpositie der door haar bezette, ja zelfs niet der door haar zoogenaamd bevrijde gebieden op dezelfde wijze te handhaven. Overal treedt een toenemende en onbeperkte hongersnood op en wel ook in gebieden, die allang van iedere oorlogshandeling bevrijd zijn. Wij zelf hebben in den loop van een vierjarige bezetting en onder ongunstige productieverhouding een levensmiddelenvoorziening verzekerd, zeker ook dank zij de buitengewone bekwaamheden van den Nederlandschen landbouw, die in alle onder vijandelijken invloed staande gebieden van Europa en Noord-Afrika niets dan afgunst kan verwekken.

De tegenpartij doet haar best in haar propaganda, waarmede zij op de meest verschillende wijze ook de Nederlandsche bevolking poogt te bereiken, den huidigen toestand, waaraan zij zelf min of meer schuld heeft, te verdoezelen, door te spreken van den mateloozen druk en de ellende, die de bewoners van door de Duitschers bezet gebied hebben getroffen, en doet alsof dergelijke ondraaglijke

omstandigheden reeds tijdens den geheelen duur der bezetting hadden bestaan. Nu ben ik er voor, dat men zich zelf in zoo ernstige toestanden niets moet wijsmaken, doch door het aanvoeren van zoo concreet mogelijke gegevens, die zoo mogelijk door de binnenlandsche autoriteiten zelf verstrekt werden, moet onderzoeken, hoe de toestand zich eigenlijk heeft ontwikkeld.

Werkloozenvraagstuk.

Het is bekend, dat de Nederlanders, evenals Duitschland, in den systeemtijd zeer veel werkloozen hadden. Wanneer wij den toestand in Nederland aan een onderzoek onderwerpen, dan zullen wij kunnen constateeren, dat deze verscheidene honderdduizenden werkloozen in den tijd der bezetting verdwenen zijn, d.w.z. aan het werk kwamen. Ik heb daarbij niet eens zoozeer de materieele zijde van dit feit op het oog, die men immers door het verleenen van werkloozenondersteuningen zou kunnen trachten te compenseeren, doch meer de principieele, daar ik het weinig verdraaglijk vind, dat menschen, die werkkracht bezitten en derhalve ongetwijfeld den drang in zich voelen iets tot stand te brengen, niets kunnen doen en zich met geen doelmatigen arbeid bezighouden. Het is niet oninteressant, dat in de illegale blaadjes, die men hier en daar wel in het land tegenkomt, ook de kwestie der werkloosheid wordt aangesneden, waartegenover men zich onzeker en hulpeloos voelt, zeker, wanneer uiteindelijk het doel van het illegale streven bereikt zou worden. Juist in vlugschriften, die van sociaal-democratische zijde afkomstig zijn, weet men van geen andere hulp dan den werkloozensteun van het liberale, kapitalistische stelsel.

Gezondheidstoestand.

Het is verder niet oninteressant bij de bespreking van de vraag, wat de uitwerking van den bezettingstijd voor het Nederlandsche volk is geweest, de gezondheidsstatistiek na te gaan, die door den Nederlandschen Gezondheidsraad is opgesteld, en wel ook in vergelijking met de statistiek van de jaren 1914—1918. Destijds is het sterftecijfer, per duizend zielen berekend, van 12,4 geleidelijk tot 13,1 gestegen, om in het jaar 1918 onder invloed van een griepepidemie 17,1 te bereiken. In den tijd van 1940—1943 komen de overeenkomstige cijfers neer op een stijging van 9,5 tot 10. Men kan dus zeggen, dat onder de Duitsche bezetting het sterftecijfer beslist niet ongunstiger werd dan onder de eigen regeering ten tijde van den eersten wereldoorlog en wel in een land, dat destijds niet onderhevig was aan de blokkade van den tegenstander. Een onderzoek naar de epidemische ziekten, als roodvonk en diphtheritis, doet zien, dat tot aan het jaar 1944 deze ziekten zelfs teruggeloopen zijn, nadat zij voordien door een epidemische ziektegolf in de westelijke landen een aanzienlijke hoogte hadden bereikt. Deze daling is wellicht ook te verklaren uit een onder invloed van de bezettende macht op gang gekomen inenting van de geheele bevolking.

Bevolkingsaanwas.

Er is echter één cijfer, dat met onweerlegbare duidelijkheid doet zien, of de bevolking in een bepaalden toestand haar toekomst met vertrouwen tegemoet ziet of geen uitkomst ziet. Dat is het aantal gesloten huwelijken en de geboorten. Het aantal huwelijken is in den bezettingstijd toegenomen en de geboorten, die tijdens den eersten wereldoorlog van het jaar 1914—1918

tot ongeveer de helft gedaald zijn, hebben van het jaar 1940 tot en met het jaar 1943 een stijging van 20.8 per 1000 der bevolking tot 23 in het jaar 1943 ondergaan. In overeenstemming daarmede steeg ook het geboorte-overschot. In het jaar 1943 heeft het Nederlandsche volk het totaal van 9 millioen overschreden. Dat deze maximum cijfers in het jaar 1943 kunnen worden vastgesteld, is ongetwijfeld interessant, omdat deze stijging niet ontstaan is door de nawerking van een gunstige vredessituatie, doch in den loop van den bezettingstijd. Overigens zijn de oorzaken van deze stijging alleszins verklaarbaar, daar, zooals reeds werd opgemerkt, de werkloozen bijna geheel in het arbeidsproces werden opgenomen, als gevolg waarvan de jonge menschen er eerder toe kwamen te huwen; verder doordat, als gevolg van een desbetreffende belastingwetgeving en de verleening van Kindertoeslag en faciliteiten voor kinderrijke gezinnen, de economische positie van laatstgenoemden beter werd. Deze maatregelen werden genomen, ofschoon men geenszins uit den overvloed kon putten, integendeel, om de begrooting half in orde te houden, werden de belastingen buitengewoon verhoogd. Met eenigen nadruk de directe belastingen, dus de inkomstenbelasting en de nieuw ingevoerde vennootschapsbelasting, daar deze een rechtvaardiger sociale compensatie mogelijk maken dan de indirecte en verbruiksbelastingen. Aldus werd de op te brengen som der inkomstenbelasting bijna verdrievoudigd. Toch moet een gehuwde arbeider of employé van de middelbare categorie met ongeveer 3 of 4 kinderen thans minder aan inkomstenbelasting betalen dan in het jaar 1939. Al deze hier opgesomde maatregelen zijn uiteindelijk de oorzaak, die het Nederlandsche volk aanleiding gaf zijn vertrouwen in den toestand tot uitdrukking te brengen door het feit, dat het geboorte-overschot ondanks het feit eener bezetting gestegen is.

Terreur van de bezettende macht?

Wanneer men aan de vijandelijke propaganda geloof zou willen schenken, zou men moeten aannemen, dat de Nederlanders onder een niet te beschrijven druk hebben gesmacht, dat zij van plaats tot plaats voortgejaagd, in een grooten boog elke Duitsche uniform ontweken zijn en slechts klappertandend in het verborgene bijeenkomen konden. Er zijn twee bevolkingsgroepen, uit wier houding men het duidelijkst kan vaststellen of een volk onder een bijzonderen druk staat. Dat zijn de bevolkingsgroepen, die het meest weerloos zijn tegenover een ongedisciplineerd en ruw optreden. Dat zijn eenerzijds de kinderen, anderzijds de vrouwen en meisjes. Ik geloof, ook thans is een blik op een ergens op den straatweg staande colonne soldaten en voertuigen voldoende. Met welk een onbezorgdheid, zonder eenig spoor van angst, worden de Duitsche troepen door de Nederlandsche kinderen omringd. Vaak zou men zelfs bezorgd zijn, of de voertuigen en gereedschappen in geval van een plotseling alarm onmiddellijk marschvaardig en voor het grijpen gereed zijn. Juist toen ik onderweg was voor deze uitzending, zag ik een kenmerkend voorval. Een Duitsch soldaat, blijkbaar deel uitmakend van een verzorgingsdienst, reed met zijn paard en wagen langs den weg. Op den bok zat trotsch en vergenoegd een Nederlandsche jongen van ongeveer 12 jaar en bestuurde den wagen, terwijl de Duitsche soldaat, deels genoeglijk, deels met zorgzaam oog toezag, hoe de

Nederlandsche jongen zijn werk deed. Kan iemand in Nederland waarnemen, dat de Nederlandsche vrouwen en meisjes ook thans in de spoedig vallende duisternis der wintermaanden niet volkomen onbekommerd alleen op haar fietsen rondrijden? Zou dit het geval zijn, wanneer zij angst hadden voor de Duitsche soldaten? Is het niet aldus, dat de Nederlandsche vrouwen en meisjes het zelf in de hand hebben te allen tijde naar eigen wil die houding tegenover den Duitschen soldaat te vinden en te bewaren, die zij zelf wenschen?

Wanneer de berichten juist zijn, die uit Brabant komen — in dit geval zijn zij door radioberichten bevestigd — dan hebben de moeders daar eenige zorgen, vooral, omdat de burgemeesters gedwongen worden de meisjes van een plaats met de klok bijeen te luiden om deel te nemen aan de dansgenoegens der Engelsche en Canadeesche soldaten. Ik hoor ook van een afkondiging van den kansel in de Katholieke kerken, die zich tegen dit gebruik keert en heb in stilte het gevoel — met betrekking tot de kanselafkondiging en wel ten opzichte van haar feit en niet van haar oorzaak — van collegiale lotsgemeenschap der bezettingsmachten.

Er wordt ons ook het verwijt gemaakt, dat de Nederlandsche rechtbanken onder een onverdraaglijken druk zouden staan, ja, dat het ambt van rechter door het slijk gesleurd zou worden. Dat aanslagen tegen de bezettende macht door bijzondere rechtbanken behandeld worden, spreekt vanzelf. Het is mij echter niet bekend, dat ook maar eenmaal op een Nederlandsche rechtbank invloed is geoefend om een vonnis op een bepaalde manier te vellen. Juist is, dat ik eenmaal een rechtscollege en wel de leden van een gerechtshof te Leeuwarden moest ontslaan, omdat die geweigerd hadden eenig vonnis te vellen. Dus er werd wel te verstaan geen invloed op het werk der rechters uitgeoefend, b.v. omdat vrijspraken plaats vonden of zeer geringe straffen werden gegeven, doch er werd bij de rechters dezelfde consequentie getrokken als bij een ieder, die in openbaren dienst staat: Wie zijn dienst weigert, verliest zijn ambt. Onder invloed van de bezettende macht werden twee bijzondere rechtscolleges ingesteld: de vrederechtbanken en de economische rechtbanken. Ik geloof, beide hebben zeer goed voldaan. Vóórdat de vrederechtbanken werden ingevoerd, sloegen de golven der politieke hartstochten naar de gerechtelijke vonnissen over en deze vonnissen deden, te recht of ten onrechte, dat wil ik in het midden laten, de politieke hartstochten nog meer toenemen. De, naar ik meen, zeer overwogen en kalme aard van rechtspraak van deze rechtscolleges heeft er toe bijgedragen, dat deze golven binnenkort weggeëbd zijn. Er waren en er zijn Nederlandsche rechters, die de kwaadaardigste zwarte handelaars slechts met 2 of 3 dagen arrest of met een geldboete van 20 gulden straften. Nochtans ligt het volkomen verre van mij tegen deze rechters op te treden, daar ten slotte eens het Nederlandsche volk zelf de balans zal moeten opmaken over de recht- en doelmatigheid van dit optreden.

Dat een bezetting op verzet stuit en dat er steeds menschen te vinden zullen zijn, die tegen de bezetting optreden, is iets, dat vanzelf spreekt. In den tijd van een bezetting zijn er derhalve bijzondere rechtbanken, standrechtbanken en terechtstellingen, zoo uiteraard ook in de laatste vier jaren in het bezette Nederland. De tegenpartij doet haar best de zaak thans zoo voor te stellen, alsof door deze maatregelen van de bezettende macht in een

bepaald opzettelijken vorm zooveel mogelijk Nederlanders om het leven gebracht zouden zijn. Ik kan thans voor dezen tijd, zoolang dus de verzetorganisaties nog niet tot een rechtstreeksch verzet en tot sabotagedaden in voortdurende vijandelijke acties werden uitgenoodigd, een vergelijking maken. Wanneer ik alle gevallen optel, waarin de een of andere Duitsche rechtbank, hetzij een militaire, civiele of politierechtbank, een doodvonnis heeft geveld, dat voltrokken werd, en wanneer ik dan ook alle gevallen er bij reken, waarin bij het tegengaan van actief verzet of bij het verhinderen van een poging tot ontvluchting een Nederlander werd doodgeschoten of op andere wijze om het leven is gekomen, komt het totaal van al deze gevallen nog niet tot het aantal dooden, dat een enkele Engelsch-Amerikaansche terreuraanval op de stad Nijmegen heeft gekost.

Het principe, waaraan de bezettende macht zich heeft gehouden, was het volgende: In de particuliere sfeer van den individueelen Nederlander alles in een zoo draaglijk mogelijken toestand te laten. Daarentegen het politieke optreden — en tot de mogelijkheid van een dergelijk optreden behooren in den totalen oorlog ook het recht van vereeniging en vergadering en menig ander — aan een dergelijk toezicht te onderwerpen, dat op dat gebied geen aan de bezetting vijandige stroomingen en toebereidselen ontstaan, de onderdrukking waarvan het Nederlandsche volk buitengewone offers zou kosten. Ik geloof, dat wij dit principe gehandhaafd hebben en dat wij allen gedurende vier jaren getuigen waren van de ongestoordheid, ja onbekommerdheid, waarin het leven van de Nederlanders zich in hun particuliere sfeer heeft voltrokken. Een Amerikaansche kolonel van politie heeft kort geleden, meen ik, de juiste benaming gekozen. Hij sprak er van, dat de Amerikaansche politie het Duitsche gebied binnentrekt, niet om een bezetting der orde, doch om een bezetting der verovering te voltrekken. Tot welke beoordeeling zullen de Nederlanders bij een matig hartstochtelijke beschouwing der Duitsche bezetting komen? Was dat een bezetting der orde of een bezetting der verovering?

Crisistoestand sedert September 1944.

Zoo waren de verhoudingen de eerste vier jaren der bezetting in dit land en het is te hopen, dat het mogelijk zal zijn, deze in de eigenlijke beteekenis van het woord labiele en bijzonder gevaar loopende landstreek van Europa door den tweeden wereldoorlog heen te brengen. Wanneer daartegenover gezegd wordt, dat juist Nederland in bijzonder sterke mate bijdroeg tot het oorlogspotentieel van het Duitsche Rijk, spreekt dit niet tegen, doch vóór de mate van zorgvuldigheid, waarmede men er hier naar gestreefd heeft, desondanks de orde te handhaven. Wellicht spreek ik thans de gedachten uit van vele Nederlanders, in het bijzonder Hollanders, wanneer ik zeg, dat dezen, terugziende, den wensch koesteren, het conflict der grooten af te wachten, zonder zelf rechtstreeks in het oorlogsgebeuren betrokken te worden. Dat dit niet zoo geworden is, brengt thans bitteren nood over land en menschen. Doch wellicht geeft deze ontwikkeling ook een beter vooruitzicht, namelijk, dat in het door mij zooeven beschreven geval Nederland als een overwinningsbokaal aan hem zou zijn toegevallen, die uit den strijd om de Europeesche leiding als overwinnaar zou te voorschijn zijn gekomen. Zoo echter zou Nederland, al klinkt het, gezien de huidige hulpeloosheid, nog zoo para-

doxaal, door het doorstaan en te boven komen van eigen nood, bewust en overtuigd den kring diergenen kunnen binnentreden, die in de toekomst het lot van dit continent zullen bepalen.

Hoe het ook zij, in dit land kan men geen oorlog voeren. Of men krijgt dit land binnen vier dagen, zooals het den Duitschers in Mei 1940 gelukt is, in handen, òf, wanneer het mislukt, zooals in September 1944, dan volgt nameloos onheil. De tegenstanders hebben in September de poging gedaan, om, evenals de Duitschers in het jaar 1940, alleen in omgekeerde richting, het land door een plotselinge manoeuvre in handen te krijgen en aldus de toegangspoort naar de Noordduitsche laagvlakte te openen. Deze poging der Engelschen bewijst de strategische belangrijkheid van dit gebied en vormt achteraf een rechtvaardiging voor het binnenrukken der Duitschers. Want, hadden in September 1944 niet onze troepen, in wier front ook Nederlandsche eenheden Arnhem verdedigd hebben, zich aan den Benedenrijn tegenover den Engelschen inval kunnen plaatsen, doch eerst in de streek van Emmerik of Oldenzaal, dan zou den Engelschen het openbreken van het Duitsche front in het westen gelukt zijn en de oorlog zou wellicht beslist geweest zijn.

Mogelijk ware, ondanks dit betrekken van het land in het rechtstreeksche oorlogsgebeuren, nog een, zij het ook tegenover den vroegeren bezettingstijd aanmerkelijk beperkte, orde en levensstandaard mogelijk gebleven, doch slechts onder voorwaarde, dat thans in versterkte mate de uiterste discipline in acht genomen wordt. In werkelijkheid geschiedde het tegendeel. De door de emigranten hetzij zelf georganiseerde of toch met hun goedkeuring door onze tegenstanders bijeengebrachte en uitgeruste verzetbewegingen werden tot openlijke sabotage opgeroepen en het passieve verzet van allen, die in dienst van de Overheid en de gemeenschap staan, bevolen. Het signaal daartoe was de spoorwegstaking. Daarop schijnen de heeren in Engeland buitengewoon trotsch te zijn. Toch is het verwonderlijk, dat zij over deze staking telkens weer beginnen te spreken met de uitnoodiging haar vol te houden, ofschoon men zich hier te lande aan de daardoor ontstane situatie meer of minder gewend heeft en nauwelijks iemand meer over deze staking spreekt.

Hoe moet men het opvatten, wanneer wij van den omroep hooren, dat de spoorwegmannen, ondanks verschrikkelijke vervolging, in hun verzet volharden? Waar en wanneer werd tot dusver een spoorwegman wegens staken vervolgd? Wellicht geeft dit optreden van de bezettende macht een aanwijzing, in hoeverre zij bij het materieele succes van de staking belang heeft. Bepaald belachelijk werkt het echter, wanneer een van deze heeren voor den omroep verkondigt, dat hij de staking nog niet kan opheffen. Alsof deze heeren aan de overzij ook maar het geringste te zeggen zouden hebben of de spoorwegen in Nederland weder voor het algemeen verkeer ter beschikking staan zullen of niet. De stakende ambtenaren en employé's zijn ontslagen. Zij zullen in die mate weer aan het werk komen, die in het gegeven geval van de zijde der bezettende macht voor doelmatig wordt gehouden. Zeker zullen zij, die op verantwoordelijke plaatsen hebben gestaan niet daaronder vallen, doch zelfs ter verantwoording worden geroepen. Met dezen maatregel moet de bezettende macht echter in het geheel geen haast maken.

Dat natuurlijk in deze situatie de bezettende macht alle voor-

zorgen moest nemen, die, wat het gevolg betreft, een ernstige uitwerking hebben gehad ten nadeele van Holland in den verkeerstoestand en den toestand der voedselvoorziening, heb ik reeds toegelicht. De moeilijke situatie, waarin dit land door de onovervwogen maatregelen van de tegenstanders is gekomen, hebben aanleiding gegeven zich tot het Roode Kruis te wenden. Er zullen zoowel door middel van het Zweedsche Roode Kruis als ook van het Internationale Roode Kruis eenige, althans wat de hoeveelheid betreft, minder van beteekenis zijnde levensmiddelen worden aangevoerd. Ofschoon het duidelijk is, dat deze actie propagandistisch tegen de bezettende macht kan worden benut, hebben wij geen oogenblik geaarzeld onze toestemming te geven. Wanneer echter in dit verband een Zweedsch blad zijn medelijden met Nederland er al te dik oplegt, dan geloof ik, dat de Nederlanders dit niet noodig hebben. De Nederlanders beschikken thans waarschijnlijk nog over buitenlandsche waarden ten bedrage van 2½ tot 3 milliard goudguldens Wanneer zij slechts een deel van de opbrengsten van deze kapitalen zouden kunnen gebruiken om levensmiddelen bijv in Argentinië aan te koopen en een deel van de thans nog op 1½ millioen ton geschatte scheepsruimte met eigen bemanning met deze levensmiddelen naar Nederland konden laten varen, dan behoefde geen Nederlander, hetzij man, vrouw of kind, nood te lijden. Wanneer dit niet mogelijk is, dan is dit toch in de eerste plaats toe te schrijven aan de blokkademaatregelen van onze tegenstanders. Tenzij dan, dat de Nederlanders, die zich op het oogenblik in het buitenland bevinden, er in het geheel niet aan denken, deze hulpbronnen op deze wijze ter beschikking van het land te stellen.

Het Roode Kruis.

Het was de laatste weken noodzakelijk in de leiding van het Nederlandsche Roode Kruis orde te scheppen, daar de toestanden in deze organisatie steeds onhoudbaarder werden en de bezettende macht op grond van de gebeurtenissen reeds het recht zou hebben gehad, de geheele organisatie op te ruimen. Ik wil hier uit den overvloed der beschikbare gevallen er slechts enkele noemen. Zoo is het ons b.v. bekend, dat op grond van een instructie der verzetorganisaties tochten van koeriers en wapentransporten in auto's en andere voertuigen van het Roode Kruis moeten geschieden. Deze instructie moet op grond van een algemeene afspraak of een overeenstemming met het Roode Kruis zijn gegeven, want het volgende voorval deed zich voor: Een wagen van het Nederlandsche Roode Kruis werd in beslag genomen, omdat deze voor een illegaal wapentransport was gebruikt. Hij werd daarop door een lid van de bezettende macht in burgerkleeding door het land gereden, ten einde in een depôt geplaatst te worden. Toen deze wagen door een Nederlandsch dorp reed, werd hij door eenige mannen aangehouden, die den wensch te kennen gaven te worden meegenomen. Toen de bestuurder dit weigerde, beriepen de mannen er zich op, dat zij toch leden van een bepaalde verzetorganisatie waren en derhalve recht hadden in voertuigen van het Roode Kruis te worden meegenomen. Om nog een ander geval te noemen, wijs ik er op, dat in een evacuatiekamp van het Nederlandsche Roode Kruis o.a. een verdekt ingebouwde, voor het gebruik gereed zijnde, vijandelijke radiozender werd aangetroffen. Deze geconstateerde feiten zouden voldoende geweest zijn om de Roode Kruisorganisatie

in haar geheel op te ruimen en geen internationaal forum had een dergelijken maatregel als ongerechtvaardigd kunnen beschouwen. Daar echter het Nederlandsche Roode Kruis juist in den tegenwoordigen moeilijken toestand, wanneer het zich tot zijn eigen taken beperkt, den Nederlanders hulp kan brengen, hebben wij besloten in deze organisatie een orde te scheppen, die waarborgt, dat zij zich beperkt tot haar eigen werk. Deze nieuwe orde heeft uitsluitend dit doel. Zij heeft noch het doel van het Nederlandsche Roode Kruis een nationaal-socialistische partijorganisatie te maken, noch het Roode Kruis te verduitschen.

Kolenpositie.

Een andere smartelijke uitwerking van de in September, door het ingrijpen der tegenpartij, ontstane desorganisatie van de verkeerspositie is het gebrek aan kolen Het was tot dusver altijd mogelijk de kolenpositie te handhaven, ten minste in zooverre, dat de openbare verzorgingsbedrijven voldoende verzorgd waren en toch ook het Nederlandsche huishouden een zekere hoeveelheid huisbrand heeft ontvangen. Daar de prestaties in de Limburgsche kolenmijnen in den loop der jaren terugliepen, hoewel de mijnwerkers een aanvulling op de levensmiddelen ontvingen, werd het aandeel der kolenproductie, dat voor het huishouden bestemd was, kleiner, en zoo werden in den winter van 1943—1944 in plaats van 900 kg kolen of 1200 kg cokes, die in den eersten winter van de bezetting toegewezen konden worden, slechts 600 kg kolen resp. 800 kg cokes toegewezen en wij hadden het plan, ook voor den winter 1944—1945 een dergelijke toewijzing te doen, ingeval de productie daartoe voldoende zou zijn geweest. Hiertoe kwam het echter niet, want van September af was elke aanvoer uit het Limburgsche gebied onmogelijk. Het Duitsche Rijk heeft zich bereid verklaard, de hoeveelheid kolen ter beschikking te stellen, die noodzakelijk is om de dringende behoefte aan energie te dekken en de openbare verzorgingsbedrijven voort te zetten. Deze hoeveelheid kolen staat ook bij de mijnen in voldoende mate ter beschikking. Het is nu de vraag, hoe de kolen aangevoerd kunnen worden. Deze kwestie is voor Holland wellicht van nog grootere beteekenis dan die der voeding. Ongeveer de helft van de thans in het land opgewekte energie dient om het land droog te malen. Wanneer de hiervoor noodzakelijke hoeveelheden kolen niet ter beschikking staan, dan is te vreezen, dat het land binnen 3 tot 6 weken verdrinkt, zoodat b.v. ook groote steden als Rotterdam onder water komen te staan. Tevoren ontstaan echter reeds ernstige moeilijkheden, daar door den stijgenden stand van het water de rioleering in de steden niet meer functionneert en het gevaar van besmettelijke ziekten bestaat. Wanneer derhalve ingrijpende maatregelen in de stroomlevering worden getroffen en wel voor geheel Nederland, ten einde zooveel mogelijk kolen voor Holland vrij te krijgen, dan moet een dergelijke maatregel door de Nederlanders met begrip worden gedragen, want zij dient er in de eerste plaats toe het eigen land te redden.

Nederland in nood.

De gebeurtenissen van September 1944, door velen begroet als het begin van de te verwachten bevrijding, waren het uitgangspunt van een grooten nood, ja zelfs van de vernieling van het land zelf, zooals het lot van het verloren gegane eiland Walcheren

bewijst, waarvan de bewoners inmiddels in hun geheel moesten worden geëvacueerd en dat, volgens uitlatingen van deskundigen, die zich in Engeland bevinden, nauwelijk meer gered kan worden. Is het, gezien deze gebeurtenissen eigenlijk begrijpelijk, dat mannen, die toch den toestand en de mogelijkheden van het Hollandsche en Nederlandsche gebied moesten kennen en die zich tegenover de vijandelijke Regeeringen de dragers der verantwoordelijkheid noemen, niet alleen niet alles doen om te verhinderen, dat dit land in het oorlogsgebeuren wordt betrokken, doch integendeel dergelijke stappen met catastrophale gevolgen nog toejuichen en door hun agitatie willen bevorderen? **Hebben de stemmen onder de Nederlanders ongelijk, die van meening zijn, dat de organisatie van de verzetbewegingen van Engeland uit in strijd met de duidelijke bepalingen van de capitulatie van destijds, welke organisatie voor een groot aantal jonge Nederlandsche mannen zonder meer het verderf moet beteekenen, daar zij toch van begin af aan door dergelijke dingen in het ongelijk staan, geen andere beteekenis heeft, dan dat zij de bijdrage vormt, die de emigranten te Londen willen leveren, ten einde in kringen van hun zoogenaamde bondgenooten een rol te spelen?** Is het geheel verkeerd er aan te denken, dat deze emigranten, om zoo te zeggen, aan het hoofd van een strijdenden troep in het te bevrijden Nederland willen binnentrekken, omdat zij anders bij de door hen in den loop van het oorlogsgebeuren toch als vanzelfsprekend verwachte bevrijding geheel onopgemerkt door het Nederlandsche volk in de emigratie vergeten zouden worden? Dat zijn vragen en gevolgtrekkingen, die wellicht thans door het hoofd van den een of anderen Nederlander kunnen gaan. De bezettende macht kan zich slechts houden aan de uitwerkingen van die voorbereidingen, die door de vijandelijke zijde ontworpen en in de daad worden omgezet, en deze met alle ter beschikking staande middelen bestrijden.

Zeker is, dat Holland thans niet slechts in nood is geraakt, doch in een groote verwarring en radeloosheid. Wellicht leidt deze er toe, dat zich nu een steeds duidelijker wordende wil ontwikkelt en demonstreert, die geen andere belangen nastreeft, dan die van het land en zijn bewoners zelf, zonder rekening te houden met belemmeringen, die waarschijnlijk niet meer dan traditioneel, toch volgens den gegeven stand van zaken reactionnair genoemd moeten worden. In elk geval geloof ik, dat in de eerste plaats een eensgezind streven naar ordening ontwaken moet en ontwaken kan, want gemeenschappelijk de handen uit de mouwen steken tot opheffing van den nood, onder een ordenende leiding, die uit Nederlanders zelf bestaat en aan wie van Duitsche zijde niets dan aanmoediging ten deel zou vallen, dat schijnt de eenige weg te zijn om den huidigen toestand te overwinnen.

Men zal mij natuurlijk gemakkelijk kunnen tegenwerpen, dat ik, die waarschijnlijk elken dag beschik over een behoorlijk verwarmd vertrek en een voldoenden maaltijd, gemakkelijk tegen den zwarten handel en het in den wilde vellen van boomen kan opkomen. Ik doe dat in het geheel niet, want het ligt mij uit mijn eigen tijd van strijd nog goed in herinnering, welke ontberingen men op zich moet nemen om een situatie te overwinnen. Doch er laat zich ook op dat gebied veel in een wel is waar niet gewone, doch buitengewone ordening, maar dan toch in elk geval ordening brengen, die ten doel heeft te verhinderen, dat waarden

door een ordelooze ontginning verwoest worden en verloren gaan en de nood der medemenschen wordt uitgebuit. Wanneer ik in dit verband van de Nederlandsche politie spreek, dan wil ik daarmede niet zeggen, dat deze geroepen is een leidenden invloed uit te oefenen. Doch ook de Nederlandsche politie kan toch niet onverschillig tegenover alle verschijnselen blijven staan, b.v. wanneer bakkerswinkels worden geplunderd en de buit om den hoek van de straat voor duur geld wordt verkocht. Men zal mij wellicht tegenwerpen, dat de bezettende macht zelf schuld heeft aan dien toestand, omdat zij de Nederlandsche politie gebruikt heeft voor maatregelen, die uitsluitend in het belang van de bezettende macht waren en uitsluitend op zijn minst gericht waren tegen het vermeende belang van de eigen landgenooten. Ik ben het er met den Höheren SS- und Polizeiführer over eens, dat de Nederlandsche politie voor dergelijke door mij zoo juist beschreven doeleinden niet gebruikt moet worden, dat haar daarvoor echter de handhaving der orde in het Nederlandsche gebied geheel moet worden overgelaten. Wij zullen Duitsche uitvoerende organen niet meer gebruiken, tenzij dan dat Duitsche belangen in het geding zijn.

Wellicht is een van mijn toehoorders nu nieuwsgierig, of ik ook geneigd en in staat ben de maatregelen te bespreken, die uitsluitend rekening schijnen te houden met de belangen van de bezettende macht en het verzet, op zijn minst het tegenstreven, der Nederlanders veroorzaken. Ik bedoel eenerzijds het afbreken zoowel als het wegvoeren van verschillende industrieele en bedrijfsinstallaties en voorraden en het oproepen der 17 tot 40-jarige Nederlanders voor de tewerkstelling ten deele ook in het Duitsche Rijk. Ik zie geen reden om over deze dingen niet met alle openhartigheid te spreken en deze maatregelen tegenover de Nederlanders te verklaren, niet te rechtvaardigen, want rechtvaardigen behoeven wij ze slechts tegenover het Duitsche volk.

Wegvoeren van goederen van belang voor de oorlogvoering.

In dezen meest totalen van alle oorlogen moet alles, wat op een of andere manier gebruikt kan worden als voor den oorlog belangrijk en het belang van den oorlog dienend beschouwd worden. Daartoe behooren ook thans, in het bijzonder met het oog op den door de bomaanvallen in het Duitsche Rijk ontstanen toestand van gebrek, alle voorwerpen der civiele behoefte. Want daar thans in het Duitsche Rijk, men kan zeggen alle burgerpersonen eveneens voor oorlogsdoeleinden worden gebruikt, is hun verzorging een besliste oorlogsnoodzakelijkheid. Wanneer wij derhalve bijv. in het Duitsche Rijk ergens gebrek aan naaimachines hebben en deze behoefte kunnen dekken uit de hier in het Hollandsche gebied ter beschikking staande naaimachines, dan voelen wij ons volkomen gerechtigd deze op te eischen. En daar wij geenszins met een korten duur van den oorlog ook van nu af aan rekening houden, op zijn minst niet willen nalaten ons op een langeren duur voor te bereiden, is het noodzakelijk, desbetreffende voorzorgen te nemen om een toekomstig gebrek te voorkomen. Op het moment, waarop nu en wel ook in verband met de militaire ontwikkeling in den loop van dezen zomer en het betrekken van Nederland in het oorlogsgebied, de productie in Nederland zelf gedeeltelijk gestaakt werd, werd het zelfs noodzakelijk overeenkomstige verplaatsingen uit te voeren of de middelen te scheppen voor een dergelijke verplaatsing naar

het Duitsche Rijk. Dit is overigens een gebeurtenis, die Nederland niet in slechter conditie brengt dan de Duitsche industrie, want ook hier wordt, zoo noodig, een verplaatsing uitgevoerd, de geheele voorraad machines afgebroken en naar een andere plaats overgebracht om daar de productie weer op gang te brengen.

Wanneer de Nederlanders met het oog op deze gebeurtenissen het gevoel hebben zich in een voortschrijdend verarmingsproces te bevinden, dan mag deze houding voor diegenen subjectief gemotiveerd zijn, die zich onder alle omstandigheden willen verwijderen van het door het Duitsche Rijk vertegenwoordigde midden van Europa. Voor zoover zij echter in dit Europeesche gemeenschapsgebied leven en arbeiden zullen, zullen zij ook opgenomen zijn in het Europeesche proces van arbeidsverdeeling en deel hebben aan de productiebehoefte, die in het naoorlogsche Europa zal bestaan. **De gegeven positie van Nederland en de daaruit ontwikkelde bekwaamheden van zijn inwoners, in de eerste plaats echter de doelbewuste nuttigheidszin der Hollanders, laten naar mijn meening met zekerheid voorspellen, dat de bewoners van dit land bij de vrije ontplooiing hunner krachten in het totale Europeesche gebied zich al spoedig niet slechts naar voren zullen werken, doch op bepaalde productiegebieden van landbouw en bedrijf aan de spits zullen stellen. Wel veronderstelt een dergelijk vast vertrouwen de bereidheid tot Europeesche solidariteit, een parool, dat niet slechts tot de humanistische phraseologie of tot de internationale dialektiek mag behooren, doch moet voortkomen uit de wetenschap en de ervaring, dat het den grondslag vormt van het eigen bestaan en de voorwaarde voor een vruchtbare handhaving in de geheele wereld.**

Actie voor den arbeidsinzet.

Het is stellig zeer moeilijk thans met een Nederlander kalm te spreken over de acties voor de tewerkstelling der bezettende macht. Ik kan van die Nederlanders, die onze politiek deelen, begrijpen, dat zij door deze maatregelen en meer nog door de bijzonderheden van de uitvoering daarvan getroffen zijn en ernstige bedenkingen hebben. Het is mij volkomen duidelijk, dat zelfs dan, wanneer het mij gelukken zou, in een speciaal geval de onherroepelijkheden van dit gebeuren en vooral de onvermijdelijkheid van de drukkende bijzonderheden bij de uitvoering aan te toonen, toch een Nederlander slechts met tegenzin aan een gebeurtenis kan denken, die een zoodanige uitwerking tegenover zijn landgenooten heeft. De basis van en de aanleiding tot deze actie zijn de volgende. In Mei 1940 heeft de daartoe van alle volmachten voorziene generaal Winkelman gecapituleerd, d.w.z. op een onherroepelijke wijze — want een capitulatie kan niet eenzijdig ongedaan gemaakt worden — werd van Nederlandsche zijde de verplichting op zich genomen, dat in het gebied, waarvoor de capitulatie bedoeld was, en wel was dit Nederland met uitzondering van een deel van Zeeland, voor den duur van den oorlog geen oorlogsmaatregelen tegen het Duitsche Rijk getroffen of voorbereid worden, dat wil dus in de eerste plaats zeggen, dat de inwoners van dit land niets tegen de bezettende macht organiseeren en voorbereiden zouden. Is het met deze capitulatie overeen te brengen, wanneer van de zijde der emigranten te Londen, die beweren een Nederlandsche Regeering te zijn, en die door dat deel der Nederlanders, die zich tegenover de bezettende macht plaatsen, ook als zoodanig beschouwd worden, verzetorga-

nisaties in Nederland worden gevormd met het plan, deels door sabotagehandeling en deels door openlijk verzet tegen de bezettende macht op te treden, ofschoon deze lieden voor hun vlucht, toen zij dus inderdaad nog het regeeringsgezag hadden, in een instructie de openbare ambtenaren en employé's hadden voorgeschreven in geval van nood gevolg te geven aan de eischen van een bezettende macht, alvorens deze zich zelf gaat helpen? Kan het als een nakomen of zelfs vervullen van de capitulatievoorwaarden worden beschouwd, wanneer met medewerking en medehulp der emigranten te Londen boven Nederland duizenden Engelsche of Amerikaansche automatische pistolen worden uitgeworpen? Want de afzenders van deze wapens willen zeker niet, dat deze, zooals dit thans gebeurt, door ons opgevangen worden en een vaak zeer welkome verrijking van onze wapenuitrusting vormen. Dat de wapens echter, die wellicht toch aan onze opmerkzaamheid ontsnappen, om nagenoeg zonder uitzondering bij de communistische of socialistische verzetorganisaties te blijven hangen, toekomstige onlusten naar het voorbeeld van Griekenland of België moeten helpen voorbereiden, kan toch waarlijk niet in de bedoeling der schenkers liggen? Is het verder met deze capitulatie-voorwaarden in overeenstemming te brengen, dat juist van de zijde van deze lieden in Engeland de verzetbewegingen als een voorbereidend kader opgebouwd en gebruikt worden, dat de Nederlanders, die geschikt zijn om wapens te dragen, moet verzamelen, om ze eventueel voor militaire acties tegen de bezettende macht te gebruiken? Het is immers bekend, dat niet alleen in Frankrijk en België, maar ook in het door de Engelsche en Amerikaansche troepen bezette Nederlandsche gebied deze verzetorganisaties onmiddellijk in militaire formaties werden omgezet, om deze, nog voor de geallieerde infanterie aankwam, in plaats daarvan met de Engelsche tanks en verkenningswagens naar de Duitsche linies naar voren te zenden. Deze voorbereidingen, waarvoor de lieden in Londen de volle verantwoordelijkheid dragen, plaatsen allen, die er hier in Nederland aan deelnemen, ten aanzien van het oorlogsrecht in het ongelijk, geven echter in de eerste plaats de bezettende macht het volle recht voorzorgsmaatregelen te treffen om door deze voorbereidingen in geen geval verrast te worden. Als gevolg daarvan mag zich toch niemand in Nederland verwonderen, wanneer de bezettende macht er naar streeft, de hierbij in aanmerking komende weerbare mannen uit de gebieden, die misschien in het oorlogsgebeuren betrokken kunnen worden, weg te voeren.

Dat dit langs den weg van een tewerkstelling geschiedt, is eveneens volkenrechtelijk te verantwoorden, want de inwoners van een bezet gebied kunnen voor alle werkzaamheden gebruikt worden, die geen rechtstreeksche oorlogshandelingen vormen. Dit onderscheid tusschen indirecte en rechtstreeksche oorlogshandelingen, dat een zoodanig gebruik volkenrechtelijk gerechtvaardigd doet schijnen, is overigens van de Engelschen afkomstig. De tewerkstelling heeft echter voor de op deze wijze uit deelen van het Nederlandsche gebied weggehaalde mannen in zooverre een voordeel, dat het gebruiken voor de tewerkstelling den daardoor getroffenen een zekere persoonlijke vrijheid van beweging in het nieuwe arbeidsgebied en hun gezinsleden sociale voordeelen biedt. Geheel afgezien daarvan, dat tegenover het werklooze rondhangen in een of ander gevangenenkamp, de tewerkstelling juist onder de huidige omstandigheden in het Duitsche Rijk mensche-

lijke kennis en ervaringen verschaft, die den enkeling wel is waar ontberingen en offers opleggen, doch die toch een innerlijke winst beteekenen kunnen.

Ik weet, dat de vijandelijke omroep ten aanzien van deze maatregelen met bijzondere volharding tot ons de vraag richt, waar dan nu de Germaansche solidariteit blijft. Het antwoord is gemakkelijk te geven. Wat verlangen wij van de Nederlanders? Dat de 17—40-jarige weerbaren, d.w.z. de in het volle bezit van hun krachten zijnde mannen, werken en wel onder voorwaarden, die thans in het Duitsche Rijk meer of minder zonder onderscheid voor alle Duitschers bestaan. De Duitschers zelf in den leeftijd van 17 tot ver over de 40 jaren treden niet alleen aan voor den arbeid, doch ook voor den strijd met de wapens aan de fronten. Is het dus niet zoo, dat het Duitsche volk een behoorlijk grooteren last in deze Germaansche lotsgemeenschap op zich neemt?

Nu zult ge wijzen op bijzonderheden bij de uitvoering van deze maatregelen. Gij kunt gerust van ons verwachten, dat ons de wijze van deze uitvoering geenszins welkom is, integendeel, zij drukt ons. Het is ongetwijfeld niet gemakkelijk maatregelen uit te voeren, zooals zij bij het vervoer af en toe zich openbaren, b.v. het vervoer der arbeidskrachten in meer of minder volgestopte vaartuigen, waarbij de mannen bij een transport soms urenlang in dezen toestand moesten blijven. Mogelijk zou de Nederlander, wanneer hij een dergelijken maatregel moest uitvoeren, zich hierdoor minder gedrukt voelen dan de Duitscher, daar laatstgenoemde sentimenteeler van aanleg is. In elk geval moest men zich in Nederland voor oogen houden, dat door de Engelsche en Amerikaansche terreuraanvallen in de groote steden van het Duitsche Rijk, en wel niet slechts voor mannen, doch ook voor vrouwen en kinderen, nu en dan situaties ontstaan, die niets gemakkelijker te verdragen zijn dan deze transporten met hun bezwaren. En wie twijfelt, dat een Nederlander dan, wanneer hij van de noodzakelijkheid van een dergelijke actie overtuigd zou zijn, geenerlei rem bij de organisatie of klacht wegens het op zich nemen van een dergelijken last zou hebben? Er komt nu eenmaal een oogenblik, waarop de vraag bij iemand rijst, of een dergelijke maatregel moet worden uitgevoerd, ofschoon het uitvoeren daarvan moeilijk te verdragen schijnt. Hoe zou het zijn, wanneer de Nederlanders uit dit voorbeeld in de eerste plaats eens wilden inzien hoe beslist de Duitschers van de noodzakelijkheid vervuld zijn, alles — ook de uitvoering van dergelijke maatregelen — op zich te nemen om dezen oorlog tot een gelukkig einde te brengen, daar zij vervuld zijn van de historische opdracht, die hun is gegeven?

De bijzondere moeilijkheden vloeien dan ook niet voort uit het plan, de hier in aanmerking komende groepen personen voor een tewerkstelling te gebruiken, want hetzelfde geschiedt in nog grootere mate sedert jaren in het Duitsche Rijk, doch uit het feit, dat de Nederlanders zich tegen het uitvoeren van deze maatregelen verzetten. Hierdoor ontstaat de noodzakelijkheid van een bijzondere geheimhouding en deze maakt weder een passende voorbereiding en voorzorg onmogelijk. Hierdoor ontstaat de noodzakelijkheid van de snelste uitvoering en het snelste wegvoeren en hierdoor ontstaan wederom al die moeilijkheden, die voortvloeien uit de overbelasting van de ter beschikking staande transportmiddelen. Hadden wij geen rekening te houden met deze

tegenwerking, dan konden wij deelen der opgeroepen mannen op bepaalde tijden bijeenbrengen en ze met alle passende voorbereidingen op transport stellen. En wie twijfelt er aan, of moeilijkheden b.v bij het bestuur, die, ofschoon de noodige vrijstellingen in vitale bedrijven in voldoende mate gegeven worden, door het wegvoeren der jongere lichtingen wellicht nu en dan ontstaan, door het improvisatietalent der Nederlanders betrekkelijk gemakkelijk gecompenseerd zouden worden, wanneer zij, den noodtoestand erkennende, de handen uit de mouwen zouden steken?

Ik hoor al, hoe verontwaardigde stemmen mij nu zullen voorhouden, dat de volgens Nederlandsche begrippen nauwelijks te dragen maatregelen thans nog op rekening van de Nederlanders zelf zouden komen. Ik zou echter niet graag misverstaan worden: ik spreek hier noch van schuld noch van onschuld, doch ik verklaar slechts, hoe het tot dergelijke bijzonderheden komt en waarom zij onvermijdelijk zijn, wanneer de voorwaarden zijn, zooals zij thans gegeven schijnen. Ik geloof echter niet, dat het thans zoo gemakkelijk is iemand door logische uiteenzettingen van de rechtvaardigheid van het eigen standpunt te overtuigen, want over het algemeen zijn thans redenen van verstand niet meer beslissend voor het eigen standpunt, maar de keuze, die iemand overeenkomstig zijn gevoel heeft gedaan.

Hier speelt echter een aantal imponderabilia een rol, waarmede niet gemakkelijk rekening kan gehouden worden, daar zij als bijkomstige omstandigheden dikwijls in het geheel niet tot het bewustzijn doordringen en dientengevolge niet in het kader der dingen, die waard zijn, dat er rekening mede gehouden wordt, kunnen worden opgenomen. Daarom is het zoo moeilijk begrip te vinden. Wie er echter van overtuigd is, dat het Duitsche Rijk thans daarom een strijd om en voor Europa voert, omdat in geval van een ineenstorting van het midden van Europa buiteneuropeesche Mogendheden in dit gebied regelend zouden optreden; wie ziet, dat daarbij, zooals algemeen bekend, het bolsjewisme de liberaal-democratische partners uit het veld zou slaan en dat iedere maatregel, die van het Europeesche gebied uit genomen wordt, al is zij ook nog zoo drukkend, te dragen blijft, omdat zij tijdelijk begrensd en zakelijk beperkt is, terwijl de bolsjewiseering of liever gezegd de overweldiging van Europa door het bolsjewisme ondraaglijke toestanden en wel van onbegrensden duur zou doen ontstaan, die zal geen der door de bezettende macht genomen maatregelen principieel van de hand wijzen, doch — soms ook met recht — critiek uitoefenen op de uitvoering, en er naar streven, drukkende bijkomstige omstandigheden door het uitschakelen harer oorzaken uit den weg te ruimen. Wie dit standpunt niet deelt, die zal door alles getroffen en over alles verontwaardigd worden om de eenvoudige reden, dat zijn vermeende vrijheid van wil door een derde beperkt en geremd wordt.

Oorlogsdoeleinden?

Zoo zijn wij dan weer bij het thema terechtgekomen, waarom het in dezen oorlog gaat en of inderdaad het ineenstorten van het Duitsche Rijk de bolsjewiseering van Europa zou beteekenen. Over dit thema is reeds veel gesproken en geschreven en ik wil mijn toehoorders een herhaling besparen van het reeds veelvuldig gezegde. Ja, het schijnt mij zelfs aantrekkelijk eenige tegenargumen-

ten naar voren te brengen. Zoo is b.v. de houding van de Engelschen tegenover de Polen bepaald pijnlijk en compromittant, maar waarom zou een Nederlander niet denken „Polen is ver en er tusschen ligt Duitschland" en ten slotte is het den Engelschen er immers niet om te doen hun prestige te bewaren. Een prestigenederlaag beteekent derhalve op zich zelf nog geen verzwakking van de Engelsche machtssfeer, waarop deze Nederlander bouwt. En tenslotte waarom zouden de bolsjewieken hun Polen ook niet krijgen, als de Engelschen hun Griekenland hebben? Maar hebben ze het?

De gebeurtenissen in de randgebieden van de Middellandsche zee, vooral dus Italië, zullen waarschijnlijk worden afgedaan met de opmerking, dat op het moment, waarop de Engelsche en Amerikaansche divisies niet meer tegen de Duitsche troepen behoeven te strijden, maar door de Italiaansche steden kunnen marcheeren en een paar vrachtbooten van 10 000 ton vol levensmiddelen in de Italiaansche havens verschijnen, het bolsjewistische spooksel tot het verleden zal behooren. Wanneer zal dat gebeuren?

Wat nu de gebeurtenissen in Frankrijk aangaat en ook in België, daaromtrent zal de bedachtzame Nederlander van meening zijn, dat de Romaansche levendigheid hier evenals zoo menigmaal in de geschiedenis kan uitschieten tot voorbijgaand anarchisme, waarbij de politieke tegenstanders elkaar van weerskanten een paar jaar het hoofd afslaan tot tenslotte de Fransche kleine burgerman weer de overhand verkrijgt. Of overigens de herleving van de omsingelingspolitiek in het jongste door de Gaulle te Moskou gesloten verdrag zich bij de huidige constellatie tusschen de groote Mogendheden geheel met deze meening in overeenstemming laat brengen, lijkt de vraag, want het beteekent, dat West-Europa meegesleept wordt in het conflict, dat tusschen het bolsjewisme en een van zijn toekomstige tegenstanders zal uitbreken. Misschien zou een Nederlander zelfs op de gedachte kunnen komen, dat wij tegenwoordig in Brussel slechts daarom geen, in dit geval Amerikaansch, Athene hebben, omdat de Bolsjewieken het in tegenstelling tot Griekenland in dit geval nog niet raadzaam geacht hebben tegenstand te bieden aan de ontwapeningsvoornemens van de kapitalistische reactionnaire Regeering. Doch waarom zich zorgen te maken? Het is immers veel eenvoudiger om niet te zeggen simpeler, aan de democratische betuigingen van de bolsjewieken geloof te slaan en te verwijzen naar de volksfrontcoalities, die op het tooneel der door de bolsjewistische troepen bezette landen verschijnen. De gebruikelijke ontwikkeling der stadia kan men immers wel overzien, zoolang het tooneelstuk denzelfden titel behoudt en het doek niet gevallen is, dus ook, dat intusschen in de meeste van deze landen de leden der in tijdsorde eerste coalitieregeeringen reeds naar de gevangenissen vertrokken zijn en de coalities nog slechts uit schakeeringen van bolsjewistisch georiënteerde richtingen bestaan. Misschien echter krijgt hier en daar een onverdroten aanhanger van de oorlogscoalitie met de bolsjewisten het benauwd bij de gedachte, dat dezen tenslotte slechts daarom en zoolang vriendelijk doen tot zij Duitschland er onder hebben. Waarom zou Duitschland voor de bolsjewisten geen democratische mis waard zijn?

Maar dat zijn allemaal slechts gedachten aan de peripherie van het probleem. De zaak is in werkelijkheid veel ernstiger. Er is nl. al eens eerder in een voor de Duitschers wanhopige situatie in belangrijke onderdeelen van het Duitsche volk zooiets voorgekomen

als een optie voor het bolsjewisme. Beschouwingen van de situatie, die zich bij den Spartakisten-opstand en de gevechten in het destijds roode Ruhrgebied heeft voorgedaan, zullen ongetwijfeld eenige bezinning teweegbrengen. Zij schijnen nl. deze strekking te hebben, dat de Duitschers destijds het een of ander inzicht hadden, dat hen het bolsjewisme niet alleen had doen verdragen, doch bij de machthebbers in het Kremlin den indruk kon wekken, dat er onder de Duitschers zeer voortreffelijke bolsjewieken te vinden zouden zijn. Daarbij zou men toch bij zich zelf kunnen zeggen, dat de bolsjewieken wel iets voor de Duitsche zaak over zouden hebben. Want het is hun waarschijnlijk wel duidelijk, dat zij slechts dan dichter bij hun doel, de wereldheerschappij, kunnen geraken, d.w.z. eigenlijk reeds de noodige-voorwaarden zouden hebben vervuld, als zij het geheele Duitsche gebied, met inbegrip van de zich daar bevindende Duitsche massa, in hun politieke sfeer konden betrekken. Hoe zij dat zouden doen, is tegenwoordig eigenlijk reeds aan twee schoolvoorbeelden te zien. Ten Oosten van de te Teheran getrokken grenslijn kan het Poolsche voorbeeld met het bevrijdingscomité te Loeblin gebruikt worden. Ik geloof, dat te Moskou hiervoor reeds een jood, die uit Duitschland is geëmigreerd, gereedgehouden wordt. Ten Westen van deze lijn zullen de acties verricht worden, die thans in Griekenland of liever in Athene, om een voorbeeld te noemen, worden uitgevoerd. Daar men in Nederland veelal geneigd is alles te gelooven wat de tegenpartij beweert, moesten deze kringen toch eigenlijk ook gelooven wat de bolsjewieken als bereikt melden en wat de democratische Westersche mogendheden als bewering nog nooit ingevallen is, daar de belachelijkheid van een dergelijke bewering te zeer in het oog zou springen, nl. dat de bolsjewieken — wel te verstaan, naar zij zeggen — reeds Duitsche afdeelingen hebben gevormd en in gereedheid houden.

Als men dit alles zoo eens overweegt, dan komt men toch tot het inzicht, dat de nationaal-socialistische vernieuwingsbeweging van onzen Führer de historisch noodzakelijke, consequente voortzetting van de missie van het Duitsche volk voor het avondland is. Men kan niet met de krachtigste overtuiging en volstrekte bereidwilligheid voor een beslissing opkomen, als men haar niet eerst met zich zelf uitgevochten en in dien strijd overwonnen heeft. Het conflict in de na-oorlogsjaren in Duitschland was deze innerlijke strijd in het Duitsche volk om zijn Westersche ziel en Europeesche geestesgesteldheid tegen het binnendringen van een materialistische en tenslotte anti-Europeesche ontaarding. En onze Führer heeft ons door het nationaal-socialisme niet alleen de beslissing gebracht, maar ook zekerheid omtrent onze eigen stellingen. Juist deze willen onze tegenstanders vernietigen. Wat zou dan overblijven?

Wat willen onze tegenstanders eigenlijk plaatsen tegenover onzen verdedigingswil, die geboren is uit het besef van de beteekenis van den strijd voor de voortzetting van ons volksleven? Moeten wij misschien enthousiast worden over de vier vrijheden van de z.g. Atlantische Charta, vooral nu Roosevelt zelf de laatste niet bestaand genoemd heeft, of Eisenhowers richtlijnen voor de behandeling van Duitschland, waarin hij niets anders heeft te bieden dan den terugkeer van het jodendom en de poging een gevreesde inflatie door kapitaalbeschermende maatregelen te verhinderen? Wij vermogen met de Anglo-Amerikaansche vrijheidsvoorstellen, die voor de overige volken terstond in rook opgaan, als de belangen van Engel-

schen of Amerikanen op het spel staan, niets aan te vangen. Wij benijden die beiden niet. Zij mogen gerust probeeren op dezen grondslag hun sociale orde tot stand te brengen. De voor ons zichtbare resultaten zijn niet bemoedigend. Wij hebben een wellicht minder practische, want allen verplichtende opvatting van vrijheid in den zin van een bewuste verbinding van rechten en plichten onder het gebod der verantwoording. Wij voelen steeds duidelijker, dat wij om onze vrijheid strijden, de vrijheid van het volk en van den enkeling, die in de gemeenschap van het volk is geplaatst.

Wij strijden voor de gelijkheid, maar niet van de ongelijken, zooals de anderen prediken, zonder deze belofte evenwel te houden, maar voor de gelijkheid der gelijken. In het Nederlandsche gebied, dat militair, politiek en volksch door het Duitsche volk tegen het Oosten beschermd wordt, kan men makkelijk humanist zijn. Wat voor belangstelling kan ons een democratie inboezemen, die Churchill niet anders weet te beschrijven dan dat de kleine man, die vrouw en gezin heeft, af en toe zijn stembriefje mag invullen, daartegenover evenwel, naar wij constateeren, in de slums mag blijven wonen en een ouden dag zonder beveiliging van zijn bestaan op grond van de verantwoordelijkheid der gemeenschap tegemoet moet zien, terwijl het land voor en na door vierhonderd families wordt geregeerd? Wij bestrijden iedere bevoorrechte behandeling op grond van stand of klasse en verlangen voor alle volksgenooten slechts een criterium, nl. dat van de werkelijke prestatie. Wij strijden voor gelijk recht en de onbeperkte tenuitvoerlegging daarvan, zonder dat familie of vermogen een geprevilegeerde of bevoorrechte rechtstoepassing mogelijk maken. Wij willen de innerlijke vrijheid des geloofs voor elken enkeling, terwijl wij niet dulden, dat de godsdienst tot voorwerp van politieken handel wordt gemaakt Er bestaat geen op zich zelf staande vrijheid. Vrijheid is het toestaan van de mogelijkheid volgens het als juist erkende zedelijke gebod te leven. Alle vrijheden waarvoor wij strijden en volgens welke wij onze gemeenschap eens zoo zeker zullen ordenen als wij dezen strijd zullen doorstaan, berusten op het voor ons verplichtende gebod der verantwoordelijkheid jegens onze gemeenschap.

Deze verantwoordelijkheid leidt ons handelen.

Welke uitweg staat open?

Zoolang de Engelschen en Amerikanen niet nalaten ons op hun manier zalig te willen maken, zoolang zij er op uit zijn ons een politieken gemeenschapsvorm op te dringen, dien wij verwerpen, omdat hij ons vreemd is, en waaraan wij te gronde zouden moeten gaan, zal deze strijd om onze vrijheid voortduren. Want ook dit heeft de wereld thans reeds begrepen: Duitschlands ontzaglijke wil tot tegenstand, die na den zwaren zomer van vorig jaar in slechts weinig maanden van koortsachtigen arbeid de Duitsche troepen in algeheele moreele en physieke strijdkracht en met ook in het zesde oorlogsjaar ongebroken, ja onweerstaanbaren moed tot een nieuwen aanval laat aantreden, berust hierop: dat wij ons innerlijk vrij hebben gemaakt, zoodat wij thans zonder eenige belemmering van klasse, stand of belijdenis al onze krachten kunnen concentreeren tot een onoverwinnelijke kracht tot weerstand en met steeds nieuwe „Duitsche wonderen" onze tegenstanders zullen verslaan.

Wij strijden voor een toekomst, die op de grootheid van onze voorvaderen gegrondvest is. Wij — niet de op swing en jazz dansende Engelschen en Amerikanen — zijn de nakomelingen van mannen

als Wolfram von Eschenbach, Meister Eckehard, den Neurenberger meester Veit Stoss, Gruenewald, Holbein, Duerer, Goethe, Schiller, Herber, Bach, Haendel, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Bruckner, Copernicus, Leibnitz, Hegel, Kant en nog vele anderen, om slechts de door de geschiedenis als ontegenzeggelijk groote geesten gewaarmerkten te noemen, die de menschheid in het algemeen, en het Europeesche avondland in het bijzonder, de hoogste cultuurwaarden gegeven en daardoor zijn cultureel gezicht bepaald hebben. Daarom mogen wij ook Europa bedoelen als wij van Duitschland spreken. Onze geest in scheppende kracht te laten doorwerken in de toekomst van het Duitsche volk, is de vrijheid, waarvoor wij strijden en steeds zullen strijden.

Deze strijd, die om Danzig is begonnen, is tegen niemand gericht, die onze vrijheid respecteert. Hij wordt evenwel gevoerd voor allen, die een rechtvaardige ordening in volksgemeenschap willen. Hoeveel illusies zijn na den zomer van 1944 verbleekt? Wie kan thans nog hopen op terugkeer van de toestanden van vóór Mei 1940, wie wil daarop hopen? En wat moet van al degenen worden, die hun toekomst eenzijdig en uitsluitend op een volledige Engelsche overwinning zetten, daar zij elke hun geboden mogelijkheid tot vorming of instandhouding van hun burgerlijk bestaan hebben afgewezen en liever ondergedoken zijn of zelfs toegetreden tot de gelederen der verzetsorganisaties en saboteurs, als deze overwinning van Engeland niet komt? Als de Duitsche opmarsch in het Westen de offensieve plannen der tegenstanders voor geruimen tijd mocht hebben opgehouden en de Duitsche legers, lucht- en duikbootvloten door de dubbele tijdwinst weer of nog machtiger te voorschijn mochten komen? **Is het niet beter en nuttiger zich op den bodem der feiten te plaatsen en de eigen toekomst niet meer afhankelijk te zien van de vernietiging der anderen, in wier val men tenslotte zelf ook nog betrokken zou geraken, maar gewaarborgd te achten in het gemeenschappelijke opbouwwerk?** Wie betwijfelt, dat de huidige toestand van jaar tot jaar, maand tot maand, ja, week tot week steeds beter zou worden als van nu af onze krachten niet verbruikt zouden worden door werken der vernietiging maar vereend konden zijn in vredigen gemeenschapsarbeid. Slechts deze weg biedt uitzicht op een hoopvoller toekomst uit den steeds grooteren chaos, die de geheele wereld dreigt te overweldigen Ook voor dezen weg strijden wij, terwijl wij voor onze vrijheid vechten

Voor de Nederlanders bestonden drie mogelijkheden om in dit conflict hun plaats te kiezen, want afzijdigheid was niet mogelijk: òf aan de zijde van Duitschland dezen strijd te voeren òf in volstrekte discipline onder een bezetting der orde de beslissing tegemoet te zien, òf na aansluiting bij het gewapend conflict, de ontberingen en gevaren van een bezetting der verovering te dragen. **Stellig zijn thans reeds vele beslissingen gevallen, die den weg schijnen te bepalen. Toch bezitten ook thans nog de Nederlanders de mogelijkheid hun lot te influenceeren. Wat nu?**

